

СПЕЦКУРС «ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЧА» ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

*Соболь Наталія Миколаївна
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології
Хмельницький національний університет*

Постановка проблеми. Гуманізація професійної освіти в Україні є одним з пріоритетних напрямків соціального і духовного відродження суспільства, яке потребує спеціалістів-професіоналів, здатних творчо мислити, самостійно вирішувати виробничі питання, зумовлені сучасними ринковими відносинами. В умовах становлення Української державності, інтеграції нашої країни у світове співтовариство, активізації зовнішньоекономічних зв'язків значно зросла потреба у кваліфікованих перекладачах, спроможних якісно і творчо виконувати місію мовного посередництва у політичних, ділових та культурних контактах.

Проблема підготовки кваліфікованих кадрів у галузі перекладознавства охоплює широке коло питань. У результаті аналізу виробничих функцій та типових задач діяльності перекладача визначено, що, вирішуючи більшість із них – здійснення письмового та усного перекладу, виконання обов'язків менеджера, референта, консультанта, редактора, участь у публічних виступах, включаючи виступи у пресі, по радіо, на телебаченні, ділове листування – перекладач спілкується з іншими учасниками процесу міжмовної комунікації. З огляду на це, підготовка майбутніх фахівців до ефективного професійного спілкування набуває особливого значення.

Вивчення сучасного стану професійної підготовки перекладачів свідчить, що вирішенню зазначеного завдання вищими навчальними закладами приділяється недостатня увага. Результати аналізу навчальних планів та програм підготовки перекладачів свідчать, що професійне спілкування перекладача не виділяється в окремий об'єкт педагогічного впливу, а тому має місце об'єктивна суперечність між реальною потребою майбутнього спеціаліста в оволодінні знаннями, уміннями й навичками професійного спілкування та можливістю одержати їх у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

Розв'язати цю суперечність можна шляхом формування індивідуального стилю професійного спілкування, який є одним із способів підвищення ефективності професійного спілкування перекладача, оскільки акумулює в собі як професійну, комунікативну компетентність, так і індивідуальні характеристики особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз психолого-педагогічних розробок присвячених цій проблемі виявив, що цілеспрямоване формування індивідуального стилю професійного спілкування в основному здійснюється: у межах психолого-педагогічного тренінгу; експериментального спецкурсу; у процесі вивчення певних дисциплін, наприклад, психолого-педагогічних, іноземних мов [1-3; 6].

Невирішені раніше частини проблеми. На наш погляд, досягнення високого рівня ефективності у формуванні індивідуального стилю професійного спілкування майбутніх перекладачів неможливе без систематичної, цілеспрямованої підготовки у межах відповідного спецкурсу оскільки: результати дослідження рівня сформованості когнітивного компоненту стилю виявили, що він є низьким [4, с. 139-141], тобто, формування стилю вимагає як практичної, так і теоретичної підготовки, яку неможливо забезпечити в умовах тренінгу; програми дисциплін, у процесі викладання яких можна було б формувати стиль, а саме психології, педагогіки, основ теорії мовної комунікації та теорії і практики перекладу, є досить насичені самі по собі і їх перевантаження додатковим матеріалом може привести до неякісного засвоєння як одного, так і іншого; викладачі психолого-педагогічних дисциплін зазвичай не володіють спеціальними знаннями у галузі перекладознавства, не знають специфіку перекладацької діяльності. Тому, враховуючи ці міркування та керуючись основними вимогами до проектування змісту навчального предмета [7, с. 98-112], ми розробили експериментальний спецкурс «Професійне спілкування перекладача». Він спрямований на підготовку студентів, які навчаються за напрямком підготовки «Філологія» за спеціальністю «Переклад», до спілкування у професійній сфері.

Завданням статті є ознайомлення з основними ідеями і положеннями спецкурсу «Професійне спілкування перекладача» як одного з шляхів формування індивідуального стилю професійного спілкування майбутніх перекладачів в умовах вищого навчального закладу освіти.

Виклад основного матеріалу. Розробляючи спецкурс, ми спирались на такі принципи: гуманістичної спрямованості, завдяки якому забезпечується орієнтація на задоволення освітніх потреб особистості, виховання її високих моральних якостей; науковості, який забезпечує формування у студента наукового світогляду, відповідність освітнього рівня рівню та перспективам розвитку науки; систематичності та послідовності, який забезпечує вивчення матеріалу у взаємозв'язку та взаємоузгодженості усіх елементів освітнього процесу; доступності, який зобов'язує враховувати рівень підготовки студентів; єдності навчання, виховання та розвитку, який передбачає нерозривний зв'язок навчання з формуванням світогляду, поведінки та творчих якостей студента; зв'язку теорії з практикою, який дозволяє розвивати у студентів здатність умілого використання засвоєних знань, умінь та навичок для розв'язання практичних задач виробничого характеру; професійної спрямованості, згідно з якою знання, яких набувають студенти, спрямовані на оволодіння конкретною спеціальністю; уніфікації та диференціації, згідно з яким враховуються як закономірності характеру та змісту праці спеціалістів цього профілю та кваліфікації, так і індивідуальні характеристики студентів.

Базуючись на аналізі сутності та структури професійного спілкування перекладача, індивідуального стилю професійного спілкування перекладача, освітньо-кваліфікаційної характеристики спеціаліста та результатах констатуючого експерименту [4, с. 139-157], було визначено мету спецкурсу, яка полягає у формуванні індивідуального стилю професійного спілкування майбутніх перекладачів. На основі структурної моделі формування індивідуального стилю професійного спілкування майбутніх перекладачів [4, с. 137] визначено основні завдання спецкурсу: виховання у студентів активних позитивних мотивів професійного спілкування; розвиток здібностей студента до професійного спілкування у процесі оволодіння знаннями та уміннями з основ спілкування, теорії особистості, теорії мотивації, вимог до професійної діяльності перекладача та особливостей його власної індивідуальності, розвиток мотивації творчості у професійному спілкуванні, досягнення високого рівня умінь у розв'язанні окремих ситуацій професійного спілкування.

Визначення конкретного змісту спецкурсу відбувалось на основі результатів дослідження рівнів сформованості окремих

компонентів стилю [4, с. 139-157], аналізу сутності, структури та особливостей професійного спілкування перекладача. Також на основі аналізу навчальних планів та програм підготовки майбутніх перекладачів було виявлено дисципліни, які створюють базу для вивчення спецкурсу: вступ до перекладознавства, практика перекладу з основної та другої іноземних мов, основи теорії мовної комунікації, лінгвокраїнознавство, основи педагогіки та психології.

Структурування змісту здійснювалось на основі головних принципів дидактики з урахуванням внутрішньої логіки навчального матеріалу та психологічних особливостей етапів процесу самовдосконалення.

Завдяки розподілу матеріалу на три тематичні блоки, кожен з яких тісно поєднує теорію та практику, раціональній організації навчально-виховної діяльності та систематичного самоконтролю та контролю успішності студентів, з'являється можливість постановки та досягнення у кожному з цих блоків певної проміжної мети, що сприяє досягненню загальної мети вивчення спецкурсу і знаходиться у відповідності із закономірностями та етапами процесу самовдосконалення.

Перший тематичний блок спрямований на загальне ознайомлення з особливостями професійного спілкування перекладача, індивідуальним стилем спілкування та створення мотивації до вивчення курсу. Другий тематичний блок створює основу для самопізнання, формування мотивації самовдосконалення і саморозвитку та побудові позитивної Я-концепції. Третій тематичний блок має на меті активне набуття студентами знань та умінь ефективного спілкування, які, накладаючись на основу, закладену у перших двох блоках, створюють умови для виникнення та розвитку індивідуального стилю професійного спілкування майбутнього перекладача шляхом індивідуалізації та раціоналізації навчально-виховного процесу. Враховуючи сучасну тенденцію до зменшення аудиторного навчального навантаження на студента, ми відводимо на вивчення цього курсу 18 годин аудиторних лекційно-практичних занять. Для самостійної роботи студентів відводиться 36 годин.

Для контролю та самоконтролю ми розробили 50 питань та 5 основних завдань, які, послідовно відображаючи необхідний для формування індивідуального стилю професійного спілкування обсяг знань, умінь та навичок по кожній темі, охоплюють зміст усього спецкурсу [5].

З метою поглиблення знань з курсу та активізації самостійної роботи студентам пропонуються теми рефератів та доповідей і список додаткової літератури. Для ефективної організації самостійної роботи студентів також розроблено методичні вказівки [5].

Висновки. У результаті вивчення спецкурсу студент повинний оволодіти знаннями з основ спілкування, теорії мотивації, теорії особистості, а також знанням вимог до професійної діяльності перекладача; здобути уміння визначати тип взаємодії, спрямованість та рівень, на якому відбувається спілкування, налагоджувати доповняльний зв'язок і добиватися взаємовигідного результату, збирати та ефективно використовувати перцептивну інформацію, відслідковувати зворотній зв'язок, уникати негативної дії відхилень у сприйнятті реальності; набути досвід ефективного читання та слухання, роботи з окремими особами, малими та великими групами, роботи в несприятливих умовах, безпосереднього та опосередкованого спілкування, подолання стресу; у студента повинна сформуватись потреба у саморозвитку та самовдосконаленні у галузі професійного спілкування.

Це дозволить студенту у подальшому продовжувати відшліфовувати свій індивідуальний стиль професійного спілкування, виховувати в собі такі професійно необхідні риси особистості, як високий інтелект, емоційна врівноваженість, сумлінність, гнучкість, впевненість у собі, високий самоконтроль поведінки, доброту, сміливість у спілкуванні під час проходження виробничої практики, на заняттях з практики перекладу з основної та другої іноземної мови, у процесі вивчення мистецтва перекладу та теорії інтерпретації. Таким чином, з'являється можливість для налагодження міжпредметних зв'язків, використання потенціалу інших предметів, вдосконалення професійної майстерності.

Summary. It is extremely important to prepare future translators to efficient professional communication, but the study has shown that this aspect of their professional activity is not reflected properly in the curriculum. Based on the results of investigation of future translators' professional communication style, the main directions of pedagogical activity in its formation and the corresponding course have been worked out.

Keywords: professional intercourse, individual style of intercourse, translator, special course.

Резюме. Підготовка будучих перекладачів до ефективного професійного спілкування надзвичайно важлива, однак дослідження показали, що цей аспект їх професійної діяльності недостатньо отримав у навчальних планах і програмах. На основі дослідження рівня сформованості індивідуального стилю професійного спілкування будучих перекладачів визначено основні напрямки педагогічної діяльності по його формуванню і розроблено відповідний спецкурс.

Ключевые слова: профессиональное общение, индивидуальный стиль общения, переводчик, спецкурс.

Резюме. Підготовка майбутніх перекладачів до ефективного професійного спілкування має надзвичайно важливе значення, проте дослідження виявили, що цей аспект їх професійної діяльності не набув належного відображення у навчальних планах і програмах. На основі дослідження сформованості індивідуального стилю професійного спілкування майбутніх перекладачів визначено основні напрямки педагогічної діяльності з його формування та розроблено відповідний спецкурс.

Ключові слова: професійне спілкування, індивідуальний стиль спілкування, перекладач, спецкурс.

Література

1. Гаркуша В.В. Формирование навыков общения и коммуникативных способностей в процессе личностно-ориентированного обучения устной иноязычной речи: Дис. канд. псих. наук: 19.00.07. – Днепропетровск, 1992 – 129 с.
2. Коваль М.С. Формування індивідуального стилю професійного спілкування у майбутніх офіцерів пожежної охорони: Автореферат дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т пед. і псих. професійної освіти АПН України. – К., 1998. – 20 с.
3. Мешко Г.М. Формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутніх учителів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – Тернопіль, 1997. – 195 с.
4. Соболев Н.М. Формування індивідуального стилю професійного спілкування майбутніх перекладачів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – Тернопіль, 2005. – 201 с.
5. Соболев Н.М. Професійне спілкування: Методичні вказівки для студентів 4-го курсу спеціальності МІН. – Хмельницький: ТУП, 2003. – 29 с. (англ.).

6. Шепеленко Т.Л. Формування комунікативних умінь студентів економічного університету в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін.: Автореферат дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т пед. і псих. професійної освіти АПН України. – К., 1999. – 19 с.

7. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе: Учеб. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.

Подано до редакції 28.08.2006